

1. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : підручник. Суми ПФ: «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с.
2. Богініч О. Л., Беленька Г. В. Природа і рух. Київ. Кобза. 2003. 190 с.
3. Богініч О. Л. Фізичне виховання дітей дошкільного віку засобами гри. Київ. СП «ЧИП». 2001. 126 с.
4. А. Я. Вольчинський, Н.О. Вольчинська. Українські народні рухливі ігри в системі фізичного виховання дошкільнят. Луцьк. РВВ «Вежа» 2009. 148 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-078-0-21>

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН ЗАСОБАМИ ГРАФІКИ

Лісунова Л. В.

*доцент кафедри образотворчого мистецтва
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковорода
м. Харків, Україна*

Сучасний етап оновлення суспільства вимагає наповнення всіх ланок навчально-виховного процесу, зокрема у вищій педагогічній школі, змістом, який би відображав справжню історію, мистецтво, культуру, символіку, природу рідної України, забезпечував можливості формування творчої, національно свідомої особистості. У Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, Національній доктрині розвитку освіти у ХХІ ст. наголошується на необхідності підвищення якості підготовки педагогічних працівників на основі національних традицій та принципів в нових соціокультурних реаліях нашого часу. Серед важливих напрямів розвитку сучасної педагогічної науки, питання ґрунтовного дослідження особливостей професійної підготовки майбутніх педагогів мистецьких дисциплін в контексті формування у них естетичного сприйняття засобами графічного мистецтва займає одне з провідних місць. На думку О.П.

Рудницької, традицією вітчизняної мистецької освіти є виявлення емоційно-сислової природи мистецтва, що лежить в основі змісту фахової підготовки та формування естетичного сприйняття майбутніх педагогів мистецьких дисциплін [7]. До питань дослідження естетичного сприйняття мистецтва звертались теоретики Р. Арнхейм, І. Зязюн, М. Каган, С. Коновець, Н. Миропольська, В. Маригодова, О. Отич, С. Раппопорт, О. Рудницька, В. Сухомлинський, О. Шевнюк, О. Щолокова, П. Якобсон та ін. Особливості графіки і гравюри в педагогічному процесі розглядалися в працях таких художників педагогів як Є. Антонович, Б. Віппер, Н. Радлов, Д. Кардовський, О. Сідоров, В. Фаворський, П. Флоренський, В. Єфименко, М. Резніченко, Я. Твердохлібова. Специфіка технік гравюри виявляється в дослідженнях А. Дюрера, О. Гаврічкова, О. Гончарова, В. Звонцова, Е. Ковтуна, та ін. Проте, значення графічних творів в формуванні естетичного сприйняття майбутніх педагогів мистецьких дисциплін обмежувалося лише вивченням технічних графічних навичок. Тому актуальним є розгляд аспекту розуміння специфіки художньо-образної мови графіки в процесі естетичного сприйняття, аналіз досвіду педагогів графічної школи, розкриття можливостей графічного мистецтва як засобу формування естетичного сприйняття майбутніх педагогів мистецьких дисциплін. Мистецтво – вища ступінь духовної діяльності суспільства, яка спрямована на естетичне освоєння дійсності. Найбільш важливою рисою мистецтва є здатність його емоційно впливати, збуджувати почуття естетичної насолоди у сприймаючого. Одним із видів образотворчого мистецтва, який здатний відчутно впливати на особистість, її емоційний стан, сприяти культурному та естетичному розвитку, нести чітке смислове навантаження, є графічне мистецтво [2]. Графіка – найпопулярніший вид образотворчого мистецтва. Автори Є. Антонович, В. Проців, С. Свид в навчально-методичному посібнику «Художні техніки у школі» зазначили, що дехто вважає, що олівець – малоцікава техніка. Сірий колір штрихів на папері, звичайно, не може рівнятися з привабливістю кольорів у живопису. Але в руках майстра олівець стає знаряддям, яким створюються шедеври [1]. Графічне мистецтво, насамперед, через книжкову графіку, ілюстрації супроводжує людину все життя. Як зазначив М.І. Резніченко, заняття цим видом мистецтва розвивають у майбутніх спеціалістів навички й уміння використовувати виразні засоби зображення художньо-графічними матеріалами для вирішення різноманітних навчальних і творчих завдань. Вчитель образотворчого мистецтва повинен добре володіти теорією і методикою викладання свого предмета, враховуючи нововведення Болонського процесу, навчати основам графічного мистецтва,

уміти виправити роботу учня та показати прийоми роботи різними матеріалами [6]. Як зазначив Д.Н. Кардовський, рисунок – це пластична основа мистецтв, які слугують зображенню зорового сприйняття на площині, те основне загальне, що об'єднує всі пластичні або образотворчі мистецтва. Мова графіки – лаконізм, що доводить зорові образи до художньої форми, має сильний вплив на особистість студента. Графічне мистецтво розвиває емоції і почуття особистості, стимулює художньо-образне мислення студентів, сприяє розкриттю її творчого потенціалу. Споглядаючи твори художньої графіки, переживаючи в цей момент почуття та емоції, закладені авторами, вбираючи в себе філософський, ідейно-психологічний, і естетичний зміст цих творів, в свідомості студентів виникає естетична оцінка, розвивається творча уява і фантазія. При знайомстві та оволодінні техніками графічного мистецтва у студентів формується прагнення пізнавати історію української графічної школи, вивчати творчість видатних майстрів художньої графіки, таких як П. Беринди, О. Тарасевича, Л. Тарасевича, Г. Левицького, Т. Шевченка, П. Мартиновича, О. Сластьона, Ф. Кричевського, Г. Нарбути, М. Самокиша, М. Пимоненка, О. Мурашки, К. Костенко, О. Куриласа, М. Бойчука, Л. Крамаренка, В. Касіяна та ін., активно долучатися до творення нових графічних художніх цінностей [5]. Формуючи естетичне сприйняття майбутніх педагогів мистецьких дисциплін, треба враховувати, що в мистецтві взагалі і в художній графіці зокрема, найбільш концентровано відбивається духовно-практична діяльність людини і включаючись в структуру естетичного сприйняття, воно виявляє такі важливі сторони: розвиток смаків, ідеалів, прагнень, здібностей і потреб особистості на основі гуманізму, як основному принципі мистецтва; усвідомлення естетичної значущості оточуючої дійсності; пробудження творчого духу людини, бажання творити по законам краси, прагнення звільнитися від сірості повсякденного життя; сприяння різносторонній гармонізації людини, прищепленню прогресивних способів мислення і системи поглядів; прокладання мостів до взаєморозуміння людей різних країн; реагування на зміни в суспільстві; активізування прагнення особистості до самовиховання, до творчої самореалізації; захоплення людини емоційно, мобілізуючи її можливості в творчості, труді, сприяти здатності образно сприймати світ; формування менталітету і таких рис характеру особистості як естетизм, чутливість, ліризм, пісенність, м'який гумор. В залежності від того, як відтворюється рисунок на зображувальній площині, графіка розподіляється на оригінальну та друковану. Твори оригінальної графіки – це станкові роботи (від слова «станок» – мольберт, на якому закріплюється лист паперу). Такі твори

створюються в єдиному екземплярі за допомогою різноманітних олівців, вугілля, сангіни, соусу, пастелі, чорнила, сепії, туші, акварелі, кулькових, гелевих, капілярних ручок, пензлів, паличок, гусячого пір'я, фломастерів, воскових крейд, маркерів. Характерною особливістю друкованої графіки є можливість її тиражування. Майбутні педагоги мистецьких дисциплін можуть на власному досвіді в графічній майстерні відчутти чудову властивість відбитку – естампу (з дерев'яної дошки, металевої пластини, літографічного каменю, лінолеуму) як твору тиражної графіки щодо авторства: те, що зображене в естампі – це справа рук художника – автора твору, навіть, якщо цей лист друкувався на станку та існує у множині відтисків. У цьому особливість та перевага гравюри перед творами оригінальної графіки. Головна відмінність структури образів, мови графіки від інших видів образотворчого мистецтва полягає в обмеженості засобів у формотворенні [3]. Майбутнім педагогам мистецьких дисциплін необхідно знати, що глибокі емоції, переживання радощів, суму, естетичні переживання прекрасного, піднесеного досягаються в графіці тоном паперу, плямою фарби, натиском ліній, їх паралеллю або перехресною сіткою. Разом з тим контраст чорного і білого може мати в графіці саме різноманітне, предметне і стилістичне значення: біле є світло, чорне – темрява у всіх переходах і градаціях. Контрастом білого паперу і чорної фарби графік може створити враження сліпучої яскравості і глибокого мороку. Білому фону паперу належить активна роль у створенні графічного образу [4]. Це сама міцна, вирішальна властивість графіки. В.А. Фаворський зазначив, що графічне мистецтво, обмежене в більшій частині в своїх засобах чорним і білим, включаючи їх у різноманітні співвідношення один до одного, – досягає власне виразності за допомогою форми плям, різних якостей від чорного до білого .

Графічне мистецтво несе в собі педагогічний потенціал естетико-культурного розвитку студентів, що сприяє різноманітності їх творчих робіт, тематик, сюжетів в практичній роботі, сприяє успішному оволодінню і творчому розумінню студентами естетичного досвіду українського графічного мистецтва. Графіка виступає як елемент чіткої, цілісної системи – мистецтва і служить для розвитку дійсно людської чуттєвості, культури та естетичного сприйняття студентів вищої школи.

Література:

1. Антонович Є. Проців В., С. Свид С. Художні техніки в школі. Київ. 1997, С. 54–67.
2. Борев Ю.Б. Естетика. Ростов на Дону: Феникс, 2004, 704 с.

3. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технології: автореф. дис. на здобуття наук. ступеню доктора пед. наук: спец.13.00.04. – теорія та методика професійної освіти. Вінниця. 2017. 44 с.

4. Гриценко Г. Графіка. Київ: Лілея НВ, 2020. С. 95.

5. Лагутенко О. А. Українська графіка першої третини ХХ століття і загальноєвропейські тенденції та національні особливості розвитку: автореф. дис.на здобуття наук. ступеню доктора мистецтвознавства: спец. 17.00.05. –Образотворче мистецтво. Київ. 2008. С. 15.

6. Резніченко М.І. Художня графіка: навч.-метод. посіб. для студентів художньо-графічних факультетів. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 2011. 272 с.

7. Рудницька О.П. Мистецтво у професійній підготовці вчителя. Наукові записки психолого-педагогічного факультету. Полтава. 1997. Ч.1, С. 62–66.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-078-0-22>

**ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ
ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАЗЕМНЕ НАВЧАННЯ
БОЙОВИМ ПОЛЬОТАМ МАЙБУТНІХ ЛЬОТЧИКІВ
ТАКТИЧНОЇ АВІАЦІЇ**

Невзоров Р. В.

кандидат педагогічних наук,

начальник кафедри тактики авіації

Харківський національний університет Повітряних Сил

імені Івана Кожедуба

м. Харків, Україна

Сучасний стан бойової готовності Повітряних Сил Збройних Сил України (ПС ЗС України), їх здатність відповідати складним викликам військової агресії проти нашої держави та забезпечувати стратегічний стримуючий вектор національної військової доктрини безпосередньо залежить від якості підготовки військово-авіаційних фахівців загалом і льотчиків зокрема. Прийнята у 2017 р. НАТО стратегія боротьби з гібридними загрозами базується на загальноорганізаційному горизонтальному підході, що передбачає в частині протистояння гібридним